

Een overval

In Exodus 4: 24-26 staat het meest duistere verhaal van de hele Tenach. Hier volgt eerst een vertaling zoals de NBV21 die geeft:

Onderweg, toen Mozes en de zijnen ergens overnachtten, kwam de Heer op hem af en probeerde hem te doden.

Sippora pakte een scherpe steen, sneed de voorhuid van haar zoon weg en raakte daarmee Mozes' voeten aan, terwijl ze zei: 'Een bloedbruidegom ben jij voor mij'.

(Ze noemde hem toen bloedbruidegom vanwege die besnijdenis.) Toen liet de Heer hem met rust.

Al vanaf oude tijden hebben commentatoren geworsteld met de beschrijving van dit gebeuren. Allereerst wordt niet 'de Heer', maar vaak een engel als agressor genoemd. Want het lijkt niet in overeenstemming met ons denken over God zelf, de liefhebbende Heer, dat die iemand probeert te doden.

Een ander probleem is wie met de verschillende voornaamwoorden bedoeld worden.

- Op wie kwam de Heer af, op Mozes of op zijn zoon?
- In de NBV vertaling wordt gesproken van Mozes' voeten, maar in de tekst staat 'zijn' voeten. Wiens voeten? (Dat met 'voeten' geduid wordt op het mannelijk geslachtsdeel is wel zeker).
- Wat betekent 'bloedbruidegom'?
- Wie is de 'bloedbruidegom'? Mozes of de zoon?

De twee grootste Joodse commentatoren van de vorige eeuw, Umberto Cassuto en Benno Jacob geven toe dat het een zeer lastig te begrijpen verhaal is.

Cassuto uit zijn verbazing erover dat op het moment dat Mozes (eindelijk) toegeeft en van plan is naar Egypte te gaan, de Heer hem/zijn zoon overvalt.

Nog vreemder is dat er in de tekst geen reden wordt gegeven voor deze overval.

Verder is de betekenis van de uitdrukking 'bloedbruidegom' niet duidelijk.

Is er een verzuim van Mozes, in die zin dat hij zijn zoon niet heeft laten besnijden? In de Joodse traditie echter wordt nadrukkelijk gesteld dat mensen die op reis zijn of op reis gaan zichzelf of hun kinderen niet hoeven te laten besnijden, vanwege extra gevaar hierdoor. Zo werden Israëlitische jongens pas besneden nadat hun veertigjarige woestijnreis ten einde was. Zie Jozua 5. Opmerkelijk is dat daar de besnijdenis voltrokken werd met stenen messen. En ook in Exodus 4 neemt Sippora een scherp stuk steen om haar zoon te besnijden. En zou dit mogelijke verzuim een reden zijn voor de Heer om een onschuldig kind te doden?

Mijn commentaar op diverse punten is:

Het lijkt me niet essentieel of de Heer dreigend op Mozes of dreigend op zijn zoon afkwam, of op beiden. Er is in elk geval sprake van een doodsbedreiging. Wel is zeker dat Sippora met de bebloede voorhuid van haar 'zijn' voeten aanraakt. Er wordt niet gesproken dat Mozes ontkleed was. Wel was het onderlichaam van het kind ontbloot. Anders had Sippora hem niet kunnen besnijden. Met 'zijn' zal dus het geslachtsdeel van het kind bedoeld zijn. De vraag is alleen: Wat zal Sippora hiermee voorhebben?

Mijn verklaring is dat zij de Heer onder ogen brengt dat haar kind besneden is, en door die besnijdenis deel uitmaakt van het volk Israël. En als de Heer het doel heeft de kinderen van zijn volk te redden kan Hij toch niet een begin maken hiermee door een kind daarvan te doden?

En dan staat er: En Hij liet hem met rust.

De Heer liet zich overtuigen door de argumentatie van een heidense vrouw!

Een laatste opmerking over het begrip ‘bloedbruidegom’. Hier wordt het meervoud ‘bloeden’ gebruikt, dat de betekenis heeft van ‘vergoten bloed, ‘bloedschuld’. Mogelijk dat Sippora dit tot Mozes zegt, die in het verleden ooit een man gedood had. Ook kan zij bedoelen dat haar bruidegom, de man die zij getrouwd had, bijna schuldig was aan de dood van haar kind, doordat hij weigerde Gods opdracht uit te voeren, namelijk om Gods volk uit Egypte te leiden.

(In tegenstelling met de opvatting van Cassuto meen ik namelijk dat Mozes bereid was naar Egypte te gaan, maar niet om de Israëlieten te bevrijden, maar om daar met zijn gezin onder te duiken).

Lukas de Groot, April 2025